

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Udrag fra Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. 342. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm03-shoot-idm140319425465120/facsimile.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Side 46 Linje 13: *Solen Pile søndte* Solens Pile er Solstrålerne (sml. Anm. til 1ste Binds Side 23 Linje 2).

Side 46 Linje 19: *kredeed hans Person* sml. Anm. til 1ste Binds Side 346 Linje 21.

Side 46 Linje 28: *Genier* (latin) „Skytsaander“.

Side 46 Linje 33: *Bruggen* Skibsbroen, Kujen.

Side 47 Linje 16: *Stud.* forkortet af Studiosus (latin) — Student.

Side 47 Linje 34: *Spoaler* (latin) „Krigshytte“.

Side 47 Linje 35: *recensere* (latin) „anmelde“.

Side 47 Linje 37: *Raison* (fransk) „Formuft“.

Side 47 Linje 39: *Attestalsen* (latin) „teologisk Embedsexamen“.

KALANUS.

Affattelsestid: usikker; af „Prologen“ til „Ahasverus“ (nærvær. Binds Side 161 Linje 7–9) fremgaaer det, at „Kalanus“ var endelig fuldendt før Sommeren 1853; af det ovf. Side 333 under „Luftskipperen og Atheisten“ anførte Brev af 5/2 1853 til Jens Paludan-Müller synes det, som om Digtet allerede først paa Aaret 1853 eller sidst paa Aaret 1852 var saa vidt fremskredet, at dets Udgivelse var nær forestaaende; **udkom** den 16de Mai 1854 sammen med „Abels Død“ (Optryk, se nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 554) og „Ahasverus“ under Titlen „Tre Digte“, trykt 2den Gang 1857 (i „Tre Digte, 2den Udgave“), 3dje 1872 (i „Sex Digte, 3dje Udgave“), 4de 1879 (i „Poetiske Skrifter VI), 5te 1883 (i „Sex Digte, 4de Udgave“), 6te 1899 (i „Fire Digte“, Gyldendals Bibliotek), 7de 1901 (i „Poetiske Skrifter i Udvalg“ VI).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besørgede.

Originaludgaven af „Tre Digte“ har følgende Tilgivelse: „Forhenværende Cultusminister, Prof. og Doctor J. N. Madvig, Commandeur af Dannebrogens. m. m. Digternes Talsmand paa Rigsdagen, tilegnes Bogen med Høilagtelse og Taknemlighedsfølelse af Forfatteren“.

Musik af G. F. E. Hornemann (udkom 1904: Samfundet til Udgivelse af dansk Musik, 2. Serie No. 20).

Teateropførelse. Om en i sin Tid paatænkt Opførelse paa det kongl. Teater fortæller Fr. Lange (Side 187-188): „Kalanus“ er det eneste af Forfatterens mythiske Digte, som det har været paatænkt at bringe paa Scenen. Tanken udgik først fra „gamle“ Rosenkilde, der — besynderligt nok — havde faaet Lyst til at spille Stalderhanken Nicanors Rolle, en af de ubetydeligste i Stykket. Han foreslog en Rollesætning, hvoraf Michael Wiehe — selvfølgeagt — skulde have spillet Kalanus, Høedt Alexander. Det sidste Forslag forbausede først Paludan-Müller: „Ja men Alexander den Store skævbenet,“ sagde han, „det har jeg aldrig tænkt mig.“ Ved nærmere Overvejelse tiltraadte han dog Forslaget. Tanken skændede imidlertid paa, at Digteren troede det umuligt at betro Thais til nogen ringere end Fru Heiberg, og hun havde just i de Aar — efter Heibergs Afgang som Direkter — trukket sig tilbage fra Theatret. Da hun atter var vendt tilbage, var Høedt forsvunden; og en senere Plan med Høedt som Alexander blev der kun flygtigt Tale om. Scenen er vel heller ikke denne Digtings Hjem“.

Omtrent 20 Aar efter P.-M.'s Død bragte Dagmartheatret „Kalanus“ frem. Stykket gik fra 1ste September til 23de Oktober 1906 ialt 10 Gange over Scenen. Iscenesættelsen var besørgt af Martinus Nielsen, og Sangene i 2den Akt blev sunget af Julie Rosenberg. Rollesætningen var følgende: Alexander

den Store — Adam Poulsen; Hephæstion — Johannes Poulsen; Meleager — Alfred Møller; Nicenor — Henrik Malberg; Pyrrhon — Axel Strøm; Mopsos — Cajus Bruun; Kalanus — Martinus Nielsen; Sankara — Oda Nielsen; Barkas — Johan Knüttel-Petersen; Thais — Anna Larsen; Leda — Clara Rasmussen.

Af Bladenes Anmeldelser faar man det Indtryk, at Dagmartheatrets Opførelse af „Kalanus“ — nøjært set — var en Fejltagelse. Pladshensyn forbyder at meddele mere end nedenstaaende Kritik i 3 af Hovedstadsbladene:

Berl. Tidende 1906, No. 206 (af Julius Clausen): „Det blev en Forestilling, hvori alt det inderligste og dybeste i Paludan-Müllers storstaaende Digt udvirkedes eller forladedes. Den store Hymne til Ensomheden og Døden svævede højt ud i Rummet over Hovederne paa Tilskuerne i Direktør Martinus Nielsens uendeligt monotone og stillestaaende Kalanus-Fortælling. Til Gengæld ganske vist ogsaa en Forestilling, hvor der var Liv og Farver over de enkelte bevægede dramatiske Optrin: i første Række Alexanders Bakkanal og Kalanus' Baalfærd. Her havde Iccenossøttelsen tydelig nok strengt sig an for at give noget smukt og gripende, og det lykkedes til dels ogsaa. Men Paludan-Müllers Digt lægger jo saa langt fra Vægten paa dette, at det netop er den stille Tale, Betragtningerne over Livet og Døden, Sorgen over Illusionernes Bristen, som er Perlerne i det. Men alt dette er jo i og for sig ikke dramatisk, vil tværtimod virke stillestaaende, naar det ikke fremføres med en kunstnerisk Overlegenhed og Myndighed. Denne besidder Direktør Nielsen ikke, og hans Kalanus blev kun en stillferdig og temmelig kedelig indisk Vismænd. Han fremstilledes med en Uriel Acosta-lignende Maske¹⁾, og Hr. Nielsen spillede egentlig Kalanus ganske som Uriel Acosta og andre tragiske i Gudernes Tungemaal talende Skikkelser. Det blev et Drama om Alexander i Stedet for om Kalanus. Det blev det, fordi Alexanders Fremstiller, Hr. Adam Poulsen paa ægte Caesar-Vis ved sin blotte Indriden saa, sejrede og vandt. Over hans skønne og ungdomskraftige Skikkelse, der illuderende nok ikke tog sin Tilflugt til Trikots, var hele Hærskendraget — det skønne, det sikre, det erobrende, ganske som vi havde tænkt os Idealbilledet af den store græske Verdenserobreren. Hermed være nu ikke sagt, at alt i lige Grad lykkedes for Hr. Poulsen. En vis Nervøsitet, navnlig i de første Optrin, bevirkede, at han i Spil og Tale næsten blev for voldsom, aabenbart i instinktiv Frygt for ikke at synes kongelig nok. I denne første Akt var noget vist outreret, næsten narccissagtigt, som intet Øjeblik bragte os til at glemme Skuespilleren. Men næste Akt, Alexander-Festen, blev helt ypperlig. Her var han den bemærkede, stolte, sejrssikre Yngling, overlegen overfor Filosofer som overfor Helawer. Naar den mægtige Scene i fjerde Akt, Mødet mellem Alexander og Kalanus, ikke helt lykkedes for ham, var Skylden ikke saa meget hans. Thi Opfattelsen var den rigtige: man ser Helten — ligesom betænkende sig — vinkle i Knæledet, inden han kaster sig for Kalanus' Fødder — men denne Kalanus var os saa ganske uinteressant... Forestillingen blev altsaa som Helhed forfæjlet, hvilket dog ikke forhindrede, at man kunde glæde sig over mange Enkeltheder, saaledes over Hr. Johannes Poulsens dygtige Forsøg paa at give Alexanders Ven, Hephæstion, et bestemt Fysiognomi som en ægte Kriger — Paludan-Müller har helt forsemt ham — og ikke mindre over Fru Anna Larsens virkningsfulde Gengivelse af Heteren Thais. Rigtig nok var Arrangementet her yderst uheldigt. Thi da Fru Larsen formodentlig ikke har tilstrækkelig Sangstemme, havde man bragt en Koncertsangerinde (Fru Julia Rosenberg) ved hendes Side, der sang løs, medens Fru Larsen gjorde Gebærderne. Og alt dette overfor en af Perlerne i Paludan-Müllers Digtning, Thais' Hymne til Sjælen! Dette var næsten Helligbrøde — en Recitation vilde her have været bedre paa Plads“. — P.

¹⁾ [Uriel Acosta er et Sorgespil af den tyske Forfatter Karl Gutzkow († 1878), som gik 20 Gange over Dagmartheatrets Scene fra 1892—1906.]